

Leo Trotskij

Stalins seger

25 februari 1929

[Ur *Writings of Leon Trotsky, 1929*, s 41-44. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Stalin valdes till generalsekreterare medan Lenin fortfarande levde, 1922. På den tiden hade posten mer av en teknisk än politisk karaktär. Men redan då var Lenin motståndare till Stalins kandidatur. Det var just i det avseendet han talade om en kock med förkärlek för peppriga rätter. På denna punkt gav Lenin dock efter för andra medlemmar i politbyrån, men med föga entusiasm: "Vi ska pröva det och se."

Lenins sjukdom hade helt förändrat situationen. Fram till dess hade Lenin fungerat som maktens centrala hävarm, i ledningen för politbyrån.

Arbetets sekundära nivå, att genomföra centrala beslut, anförtroddes Stalin som generalsekreterare. Alla de andra medlemmarna i politbyrån var upptagna med sina egna speciella funktioner.

När Lenins försvann från scenen hamnade den centrala hävarmen automatiskt i Stalins händer. Det sågs som ett provisorium. Ingen föreslog några förändringar eftersom alla hoppades på Lenins snabba återhämtning.

Vid den tiden var Stalin febrilt aktiv med att välja sina vänner för avancemang inom apparaten. När Lenin hämtat sig från sin första stroke och 1922-1923 tillfälligt återvände till arbetet, blev han förfärad över hur långt byråkratiseringen av apparaten hade gått och hur allsmäktig den verkade vara i förhållande till massorna i partiet.

Lenin insisterade på att jag skulle bli hans ställföreträdare i Folkkommisariernas råd och diskuterade med mig om att föra en gemensam kamp mot Stalins byråkratism. Uppgiften var att genomföra denna kamp med minsta möjliga antal omvälvningar och chocker för partiet.

Men Lenins hälsa blev åter sämre. I sitt så kallade testamente, som skrevs 4 januari 1923, rådde Lenin enträget partiet att avlägsna Stalin från det centrala arbetet på grund av hans illojalitet och tendens att missbruka sin makt. Men återigen blev Lenin sängbunden. Det preliminära arrangemanget med Stalin vid rodret förnyades. Samtidigt bleknade snabbt hoppet om Lenins tillfrisknande. Utsikterna att han skulle vara tvungen att helt dra sig ur arbetet ställde frågan om partiets ledning i förgrunden.

På den tiden hade ännu inga meningsskiljaktigheter av principiell karaktär tagit form. Den gruppering som motsatte sig mig var av rent personlig karaktär. Mottot för Zinovjev, Stalin, och Co var "Låt inte Trotskij ta över ledningen i partiet". Under Zinovjevs och Kamenevs senare kamp mot Stalin, avslöjade deltagarna i sammansvärjningen själva hemligheterna från denna tidigare period. För en konspiration var det.

En hemlig politbyrå (septumviratet) skapades bestående av alla medlemmar i den officiella politbyrån förutom mig själv, och dessutom Kujbysjev, den nuvarande ordföranden i Högsta ekonomiska rådet. Alla frågor bestämdes i förväg i detta hemliga centrum, vars medlemmar var bundna av ömsesidiga löften. De åtog sig att inte engagera sig i polemik mot varandra och samtidigt söka möjligheter att attackera mig. Det fanns liknande hemliga centra i de lokala organisationerna, och de var bundna till septumviratet i Moskva av strikt disciplin. För att kommunicera, användes speciella koder. Det var en välorganiserad olaglig grupp i partiet, och riktade sig ursprungligen mot en enda person. Människor valdes ut för ansvariga positioner i partiet och staten enligt ett enda kriterium: motstånd mot Trotskij.

Under det långvariga ”interregnum” som skapades av Lenins sjukdom, bedrevs detta arbete outtröttligt, men ändå försiktigt och på ett förtäckt sätt, så att i händelse av att Lenin skulle tillfriskna skulle de minerade broarna hållas intakta. De sammansvurna agerade med anspelningar. Kandidater för tjänster var tvungna att gissa vad man önskade av dem. De som ”gissade” klättrade upp för stegen. Således uppstod en speciell sorts karriärism som senare fick den offentliga beteckningen, ”anti-trotskism”. Lenins död befriade konspiratörerna händer och tillät dem att komma ut i det fria.

De partimedlemmar som höjde sina röster i protest mot denna konspiration blev offer för lömska angrepp som grundades på de mest långsökta förevändningar, ofta rent påhittade sådana. Å andra sidan gav moraliskt instabila element av en sort som under sovjetmaktens första fem år hänsynslöst skulle ha körts ut ur partiet nu sig själva försäkringar med fientliga kommentarer mot Trotskij. Med början i slutet av 1923 genomfördes samma arbete inom alla partier i Komintern: vissa ledare avsattes och andra utsågs enbart på grundval av deras inställning till Trotskij. En ansträngande, artificiell urvalsprocess genomfördes, det var inte den bästa utan den mest anpassningsbara som valdes. Den allmänna policyn var att ersätta självständiga och begåvade personer med medelmåttor som hade apparaten att tacka för sina positioner. Och det högsta uttrycket för apparatens medelmåttighet kom att bli Stalin själv.

I slutet av 1923 hade tre fjärdedelar av apparaten redan plockats ut och radats upp, redo att föra kampen i partiets led. Alla möjliga sorters vapen var redo och på plats och väntade på signalen att attackera. Då kom signalen. De två första öppna ”diskussionskampanjerna” mot mig, på hösten 1923 och hösten 1924, sammanföll – i båda fallen – med att jag var sjuk, vilket hindrade mig från att vara med i några partimöten.

Med våldsamt tryck från centralkommittén, började medlemmarna bearbetas från alla håll samtidigt. Mina gamla meningsskiljaktigheter med Lenin, som inte bara föregick revolutionen utan även världskriget och som för länge sedan hade upplösts under vårt gemensamma arbete, drogs plötsligt fram i dagens ljus, förvrängda, överdrivna, och presenterades för skaran av oinvigde i partiet som ytterst brådskande frågor. Medlemsleden chockades, kastades ur balans, skrämdes.

Samtidigt flyttades metoden för urval av personal ner ett steg. Nu gick det inte att få en tjänst som fabrikschef, sekreterare i en fabrikskommitté, ordförande i ett regionalt verkställande utskott, bokhållare eller sekreterare utan att rekommendera sig själv genom sin anti-trotskism.

Jag undvek in i det sista att ge mig in denna kamp, eftersom den åtminstone under sina första stadier kännetecknades av en principlös sammansvärjning mot mig personligen. Jag var på det klara med, att när en kamp av det slaget väl hade utbrutit skulle den oundvikligen bli utomordentligt intensiv och få följder som med tanke på förhållandena under den revolutionära diktaturen kunde bli ödesdigra. Jag skall här inte diskutera om det var rätt eller fel att till priset av stora personliga eftergifter försöka bevara en grundval för kollektivt arbete, eller om det trots det bristfälliga politiska manöverutrymmet krävdes en generaloffensiv. Faktum kvarstår att jag valde det första alternativet. Trots allt ångrar jag det inte. Det finns segrar som för in i en återvändsgränd och nederlag som öppnar nya vägar.

Även sedan djupgående politiska meningsskiljaktigheter hade visat sig försökte jag undvika personligt intrigerande och försökte istället argumentera inom ramen för en principiell diskussion. Jag försökte också förhindra att frågan forcerades, för jag ville att motstridiga bedömningar och prognoser skulle få prövas mot de faktiska förhållandena.

Tvärtom gjorde Zinovjev, Kamenev och Stalin, som till en början var försiktig och gömde sig bakom de båda andra, tvärtom allt för att påskynda kampen. De var fullt och fast beslutna att se till att partiet inte skulle få tid att överväga meningsmotsättningarna och granska dem

erfarenhetsmässigt. När Zinovjev och Kamenev bröt med Stalin, riktade den sistnämnda automatiskt samma överväldigande kraftfulla anti-”trotskistiska” förtalskampanj mot dem, en kampanj som de tre tillsammans hade utvecklat under en period av tre år.

Det ovanstående är inte någon historisk förklaring av Stalins seger, utan bara en grov skiss över hur den segern uppnåddes. Minst av allt är det ett klagomål mot intriger. En politisk linje som hittar orsaken till sitt nederlag i sin motståndares intriger är en blind och patetisk linje. Intrigerande är ett visst sätt att tekniskt genomföra en uppgift, och det kan bara spela en underordnad roll. Stora historiska frågor löses genom inverkan av stora sociala krafter, inte småaktiga manövrer.

I all sin skakighet och osäkerhet uttrycker Stalins seger stora förskjutningar av klassförhållandena i det revolutionära samhället. Det är en seger eller halv seger för vissa skikt eller grupper över andra. Det återspeglar förändringar i den internationella situationen som har skett under de senaste åren. Men dessa frågor utgör ett tema av sådan omfattning att de kräver en särskild behandling.

Här bör bara en sak slås fast. Trots alla misstag och all förvirring i den mot bolsjevismen fientliga världspressens utvärderingar av de olika skedena och händelserna under den interna kampen i Sovjetunionen, har den på det hela taget lyckats bryta igenom det yttre skalet och dragit fram kampens sociala kärna – det vill säga, att Stalins seger är de mer måttfulla, mer konservativa, byråkratiska, på ägande inriktade och nationellt begränsade tendensernas seger över de tendenser som stöder den internationella proletära revolutionen och bolsjevikpartiets traditioner. Sådillvida har jag ingen anledning att protestera mot det beröm av Stalins realism som är så vanligt förekommande i den borgerliga pressen. Hur stabil och varaktig hans seger kommer att bli och vilken riktning den framtida utvecklingen kommer att ta – det är något helt annat.

[På ryska i *Tjo i Kak Proizosjlo?* På engelska i *New York Times* 1 mars 1929]

Lästips

Isaac Deutscher: [Stalin](#). Deutschers klassiska Stalin-biografi.